

MOZAIKA

DŮM
ZAHRANIČNÍ
SPOLUPRÁCE

D

Z

S

ČTVRTLETNÍK DZS O MEZINÁRODNÍM VZDĚLÁVÁNÍ / ZIMA 2025

Vzdělávání pro udržitelný svět

Za hranicí

Podcast DZS

Nalad'te si náš podcast a inspirujte se příběhy ze světa mezinárodního vzdělávání.

VÝZVA 2026: termíny a infosemináře

dzs.cz

Podpoříme vaše sny o mezinárodním vzdělávání

Erasmus+

Chcete změnit svět k lepšímu?

Evropský sbor solidarity

- Solidární projekty
- Dobrovolnictví

Vzdělávání jako cesta k udržitelnosti

Katarína Císařová
Green Officerka

Jedním z klíčových úkolů dnešní generace je najít cestu k ekologické rovnováze. Ta nemusí být vždy přímá, vyžaduje systémové myšlení, cirkulární přístup i odvahu měnit zažitě způsoby. Environmentální témata by proto měla být přirozeně začleněna do všech úrovní vzdělávání a stát se běžnou součástí toho, jak přemýšlíme o světě i o sobě. Patří sem i citlivé vnímání vlastních emocí, například při prožívání klimatické úzkosti, která se mladých dotýká čím dál častěji.

Výzvou současného vzdělávání je propojit environmentální otázky s rozvojem hodnot, dovedností a kritického myšlení, které pomáhají účastníkům a účastnicím vzdělávání například odhalovat greenwashing, tedy „lakování nazeleno“, a posilují jejich schopnost adaptace na změny. Mnohé školy již zavedly praktická opatření, zamezují plýtvání potravinami ve školních jídelnách, podporují studentské iniciativy zaměřené na péči o okolí, výsadbu zeleně či úklid přírody. Zájem o ekologickou problematiku přirozeně posiluje iniciativnost, odolnost i občanskou angažovanost zapojených účastníků.

Ekologické inovace v mezinárodním vzdělávání

Role mezinárodního vzdělávání je v tomto díky možnostem propojování znalostí a inovací nepochybně zásadní. V DZS věříme, že mezinárodní zkušenost může změnit svět k lepšímu. Environmentální odpovědnost a udržitelnost se snažíme promítat do každodenního fungování naší organizace. Uplatňujeme principy odpovědné spotřeby na akcích i v provo-

zu budov, vydáváme publikace, školíme, lektorujeme, organizujeme konference. Podporujeme mezinárodní projekty v oblasti vzdělávání, například ty se zaměřením na inovace v environmentální oblasti, tvorbu nových výukových materiálů, osvětu i dobrovolnictví.

Cirkularita v každodenních rozhodnutích

Tato témata se promítají i do evropských priorit podporujících udržitelnější způsob života. Vidět je to i v oděvnictví – v EU vzniká každoročně kolem 12 milionů tun textilního odpadu. Nová evropská pravidla proto míří k jeho snížení a k větší podpoře cirkulární módy, postavené na jednoduchých principech: opravuj, daruj, recykluj. Cirkularita ale nezůstává jen u evropských strategií, formuje se v našich volbách a postojích, třeba v tom, jak nakupujeme a co si oblékáme. Proto se v Mozaice dotýkáme i tématu udržitelné spotřeby a přinášíme rozhovor s Veronikou Duškovou alias VEDU Clothing, která na svém Instagramu inspiruje k uvědomělejšímu přístupu k módě i každodenním návykům.

V tomto čísle se na udržitelnost podíváme z různých úhlů. Přinášíme inspirativní příklady toho, co se daří, i nápady a příležitosti, jak udržitelnost zapojit do vzdělávání i běžné praxe. Věnujeme se také tomu, jak pracovat s klimatickou úzkostí, a slovo dostávají organizace jako Hnutí Brontosaurus či TEREZA. Věříme, že vám toto číslo dodá motivaci zkoušet nové cesty a hledat způsoby, jak každý den přispívat k udržitelnější budoucnosti.

MOZAIKA

Zima • 1. prosince 2025

Vychází 4× ročně, rozdává se zdarma

Vydavatel: Dům zahraniční spolupráce, Na Poříčí 1035/4, 110 00 Praha 1, IČO: 61386839, evid. č.: MK ČR E 23325, tel.: +420 221 850 100, e-mail: info@dzs.cz, web: dzs.cz, eurodesk.cz

Šéfredaktorka: Adéla Vašíňová

Foto: istockphoto.com

Tisk: AF BKK, s. r. o.

Distribuce: Casus, Direct Mail, a. s.

Předplatné: Odebírání čtvrtletníku si můžete objednat na stránkách dzs.cz, kde také naleznete zdarma ke stažení elektronickou verzi. Vaše dotazy a připomínky zasílejte na e-mail: redakce@dzs.cz.

Spolufinancováno z programu Evropské unie Erasmus+ a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Za obsah publikací (sdělení) odpovídá výlučně autor. Publikace (sdělení) nereprezentují názory Evropské komise a Evropská komise neodpovídá za použití informací, jež jsou jejich obsahem. Změny uvedených údajů nebo tiskové chyby jsou vyhrazeny.

Cesty k udržitelnější budoucnosti

Udržitelnost patří mezi témata, která mladí lidé berou vážně. Sledují dění kolem sebe a hledají způsoby, jak žít šetrněji i pozitivně ovlivňovat svět. Školy se tomu snaží přizpůsobit, ale často jim chybí jasná strategie a systematictější přístup. Přesto už existuje řada inspirativních příkladů – od projektů, které propojují environmentální témata s výukou, přes jídelny vhodně pracující s odpadem až po studentské iniciativy, které mění okolí drobnými, ale viditelnými kroky.

Mladí chtějí řešit klima, školy ale tápou

Podle **Monitoru vzdělávání a odborné přípravy** považuje udržitelnost za důležitou 84 % mladých lidí. Chtějí žít ohleduplněji a přemýšlejí o tom, jak svým chováním ovlivňují svět kolem sebe. Jenže škola jim v tom zatím neumí být spolehlivým průvodcem. O ekologii se mluví stále spíše okrajově a záleží hlavně na osobním nadšení vyučujících než na jasné strategii. Pro řadu škol je to jednoduše další oblast, kterou se snaží zvládat v rámci už tak plného programu. Průzkumy zároveň ukazují, že více než 40 % mladých lidí v Evropě má pocit, že se o ekologii a klimatu ve škole neučí dostatečně.

Podle zprávy Eurydice **Learning for Sustainability in Europe** sice všechny evropské vzdělávací systémy téma udržitelnosti do výuky nějakým způsobem začleňují, ale méně než třetina z nich monitoruje, jak se toto téma skutečně promítá do školních aktivit. Ani české školy nejsou výjimkou. Udržitelnost se sice postupně stává součástí výuky, ale systémově zatím chybí. Přesto existuje řada úspěšných příkladů: některé školy zapojují do výuky projekty o klimatu, pečují o školní zahrady nebo mají vlastní koordinátory environmentálního vzdělávání, kteří pomáhají měnit ekologii z teorie v praxi.

Eko mění ego

U mladých je to vidět stále jasněji. Udržitelnost pro ně není něco, co se probírá v hodinách nebo nechává na dospělých. Postupně se stává součástí jejich každodenních rozhodnutí. Spousta mladých lidí dělá malé věci, které mají reálný dopad. Zakládají menší iniciativy, uklízejí své okolí, opravují věci, které by jinak skončily v koši, a organizují akce, které podporují znovu používání věcí. Na školách se objevují swapy oblečení a knížek, re-use koutky nebo blešáky. Někde se domluví na plastovém půstu, jinde zkusí týden chodit pěšky nebo jezdit na kole. To všechno jsou drobnosti, ale mají větší význam, než se zdá: právě díky nim se mění nejen chování, ale i sebepojetí. Když člověk něco opraví, místo toho, aby něco vyhodil, když vymění věc s někým dalším nebo si zkusí žít týden bez plastu, promění to způsob, jakým uvažuje o sobě jako o spotřebiteli, občanovi nebo členovi komunity. Z udržitelnosti se stává osobní příběh.

Spotřebitelé příští generace

Školní jídelny jsou zrcadlem, které na konkrétních příkladech ukazuje, jak nakládáme se zdroji. Každý den se v nich vyhazují velké objemy jídla – v průměru skoro 170 gramů z každé připravené porce, jak ukázal projekt Prague Food Waste organizace Zachraň jídlo. Téměř třetina každého oběda tak skončí v koši. A s ní i použitá voda, energie a práce lidí. Na první pohled jde o problém provozní, ale ve skutečnosti je to příležitost k environmentální výchově – tedy k tomu, aby děti pochopily, co udržitelnost znamená v každodenním životě. Školní jídelna je totiž ideálním místem, kde se dá prakticky ukázat, co znamená šetrné zacházení se zdroji, odpovědná spotřeba nebo udržitelnost v praxi.

dopad na to, jak vše bude vypadat v budoucnu. Pokud se naučí, že každé sousto má svou hodnotu, mohou být těmi, kdo jednou nastaví spotřebitelské návyky udržitelněji. A inspiraci, jak to dělat chytře, už teď můžeme hledat v zahraničí. Například ve Švédsku měří školní jídelny pravidelně množství odpadu, zapojují žactvo do diskusí o tom, proč jídlo končí na talířích, a zavedly stoly, na které mohou děti odložit nechtěné, neotevřené potraviny, aby si je mohl vzít někdo jiný. Výsledek? Méně odpadu, větší povědomí o dopadech našich činů a konkrétní lekce z ekologie, které se neodehrávají v učebnici, ale v reálném životě.

Třetinu veškeré produkce jídla vyhodíme. Jen tento odpad tvoří asi 8 % globálních emisí.

Právě děti a studující jsou přitom spotřebiteli příští generace. To, jak přemýšlejí o jídle, odpadu nebo zdrojích, může mít

Vyhodnocení

0-1 bod: Zelený nováček

Je čas začít – i malá změna se počítá.

2-3 body: Na dobré cestě

Ekologii už berete vážně, teď ji jen přenést do každodenní praxe.

4-5 bodů: Zelený lídr

Gratulujeme. Udržitelnost u vás není jen téma, ale životní styl.

Jak zelená je vaše škola?

Zjistěte, jak si vaše škola stojí v ekologii a udržitelnosti. Za každé ANO si připište jeden bod.

☐ Třídíte odpad?

Máte ve škole jasně označené koše na papír, plasty, bioodpad nebo elektroodpad?

☐ Šetříte energii a vodu?

Zhasínáte po vyučování, používáte LED žárovky nebo perlátory na kohoutcích?

☐ Jídlo s rozumem?

Sleduje vaše jídelna/kantýna, kolik jídla se vyhazuje, nebo nabízí menší porce?

☐ Cestujete udržitelně?

Podporuje škola cestování vlakem, MHD nebo na kole?

☐ Podporujete udržitelnost i mimo výuku?

Pořádáte ekologické projekty, výměny oblečení nebo jiné „zelené“ akce? Uklízíte školní zahradu?

EU hledá zelenou cestu

Evropská unie si uvědomuje, že bez systematické podpory se ekologické vzdělávání nepohne dál. Proto investuje do projektů a programů, které přinášejí mladým lidem konkrétní zkušenosti s udržitelností.

Klíčovou roli hraje **Erasmus+ a Evropský sbor solidarity**. Oba programy motivují školy i organizace, aby fungovaly ekologičtěji – a to nejen v obsahu projektů, ale i v jejich praktickém fungování. Například kdo při cestě na projekt či výjezd zvolí vlak nebo autobus, dostane finanční příspěvek za ekologickou dopravu.

Proč měnit způsob, jak učíme o klimatu

Text: Jan Smrčka (vzdělávací centrum TEREZA)

Foto: archiv organizace

Pokud chceme, aby děti dokázaly v budoucnosti čelit proměnám světa s porozuměním, odvahou a schopností jednat, musíme změnit to, jak o klimatu učíme. Nestačí předávat fakta. Školy by měly být místem, kde se učíme chápat souvislosti, hledat řešení a zkoušet je v praxi.

Když se dnes řekne „vzdělávání o klimatu“, mnoha lidem se vybaví grafy teplot, uhlíková stopa nebo tání ledovců. Děti a mladí lidé často odcházejí z hodin s pocitem bezmoci, místo aby získávali dovednosti a motivaci něco změnit. A právě tady se otevírá příležitost ke klíčové proměně, kterou české školství potřebuje.

Od faktů k činům

Výzkumy i zkušenosti vyučujících ukazují, že odolnost a angažovanost se nerozvíjí tím, že se dozvíme o problému, ale tím, že dostaneme prostor něco ovlivnit. Program **Ekoškola**, který funguje ve více než 90 zemích světa, staví právě na tomto principu: žáci a žákyně sami zkoumají stav prostředí kolem sebe, hledají možnosti zlepšení a mění své školy i komunity.

Podle nové příručky **Eco-Schools for Climate Resilience & School Safety** (2025) mají školy být „učicími centry odolnosti“ – místy, kde se propojuje ekologie, bezpečí i duševní pohoda dětí. Klíčovou roli přitom hraje vedení: děti nejsou pasivními posluchači, ale aktivními tvůrci změny. Učí se analyzovat místní problémy, navrhnout řešení, spolupracovat s komunitou a zodpovědně komunikovat o složitých tématech.

Ekoškola je dnes největší vzdělávací program pro udržitelnost na světě a v Česku ho koordinuje vzdělávací centrum **TEREZA**. Zapojit se může každá škola – od mateřských až po vysoké. Program nabízí metodiku Sedmi kroků, která pomáhá vyučujícím systematicky rozvíjet environmentální výchovu, zapojit žáky a žákyně do rozhodování a měřit dopad společných aktivit.

Začít ve vlastní třídě

Ne každý vyučující má možnost rozjet Ekoškolu na celé instituci. Proto vznikl i jednodušší způsob, jak začít: třídní projekt **MISE K9**. Navazuje na principy Ekoškoly, ale funguje samostatně jako dostupná cesta, jak otevírat klimatická témata přímo ve třídě. Reaguje na potřeby českých žáků a žákyň v době klimatické změny a pracuje s devíti oblastmi, které dětem pomáhají lépe rozumět světu a aktivně v něm jednat.

Projekt využívá herní principy a příběh devíti „hrdinů“, kteří představují devět oblastí potřeb dětí v době změny klimatu – od komunikace a empatie přes hledání řešení až po důvěru v budoucnost. Cílem není naučit děti, co si myslet, ale jak přemýšlet, jednat a spolupracovat. Vyučující se tu stává průvodcem – „šerpou“, který pomáhá zvládat náročné výzvy a přetvářet poznatky v reálné činy.

Jak říká motto projektu, „změna začíná u způsobu, jak učíme“. Klimatická témata nejsou izolovaná – zasahují vztahy, ekonomiku, duševní zdraví i technologický vývoj. Proto je nutné, aby učení o klimatu nebylo jen doménou přírodopisu, ale propojovalo se s občanskou výchovou, jazykem, matematikou i výtvarnými obory.

MIS K9 aktuálně žijí více než dva tisíce dětí ve stovce tříd na základních školách po celém Česku. Výzkumy ukazují, že program prokazatelně zvyšuje jejich zájem o klimatická témata i přesvědčení, že mohou v rámci svých možností reálně pomoci.

Klimatická změna není abstraktní pojem z vědeckých studií. Projevuje se suchem, záplavami či změnou krajiny, které děti vidí za okny svých tříd. Proto je klíčo-

vé ukazovat český a místní kontext, který snižuje pocit vzdálenosti problému a podporuje aktivní zapojení. Místní projekty, jako jsou školní zahrady, měření teplot, sázení stromů či spolupráce s místními odborníky, propojují znalosti s praxí a posilují vztah dětí k místu, kde žijí.

Osvědčené přístupy a metody

Učení o klimatu stojí na osvědčených přístupech, které propojují školu s reálným světem: patří mezi ně výuka v terénu, exkurze, projektové dny i spolupráce s komunitou. Stejně důležitá je participace žáků a žákyň, tedy jejich zapojení do rozhodování a práce v týmech, a také propojení klimatických témat s různými předměty napříč kurikulem. Velkou roli hraje i využití herních prvků a příběhu, které dětem pomáhají lépe porozumět složitým souvislostem, a v neposlední řadě práce s emocemi – s nadějí, obavami i hledáním smyslu. Zahraniční i národní zkušenosti z Ekoškol i české praxe projektu MISE K9 ukazují, že když žáci a žákyně dostanou prostor tvořit a spolupracovat, vzniká skutečné učení, které propojuje hlavu, srdce i ruce.

Změna klimatu je výzvou pro celou společnost a školy mají potenciál být jejím hybatelem. Mohou ukazovat, že i v době nejistot existuje prostor pro tvořivost, spolupráci a naději. Jak říká jeden z principů Ekoškoly: „Dejme každé škole zelené srdce, aby z každého žáka mohl vyrůst tvůrce budoucnosti.“ Pokud chceme děti připravit na budoucnost, musíme je vést nejen k pochopení světa, ale i k jeho zlepšování. A to začíná tím, že změním způsob, jak o něm učíme.

Podívejte se, jak vzdělávání pomáhá měnit vztah k přírodě, společnosti i sobě samým, a inspirujte se projekty, které ukazují cestu k udržitelnějšímu světu.

Každý kousek má smysl

Plýtvání potravinami patří k největším současným ekologickým problémům a má vážné dopady na životní prostředí. Projekt **Potravinové banky Praha a Středočeského kraje** ukázal, že změna začíná u každého z nás a často u tak prosté věci, jako je správné skladování.

Účastníci a účastnice workshopů a přednášek zjišťovali, jak prodloužit životnost potravin a předcházet jejich zbytečnému vyhazování. Nešlo však jen o rady do kuchyně, ale i o širší pohled na udržitelnou spotřebu, která šetří vodu, energii a snižuje emise. Projekt přinesl praktické ukázky i inspiraci, od tradičních metod uchovávání potravin po moderní postupy. Vznikl také dokumentární film.

Díky spolupráci s italskými partnery se podařilo propojit různé zkušenosti a ukázat, že každý krok směrem k omezení plýtvání je zároveň krokem k udržitelnější budoucnosti.

Budoucnost lesů v Mongolsku

Mongolsko má více než čtrnáct milionů hektarů lesů, tedy plochu téměř dvojnásobně převyšující rozlohu Česka. Tyto lesy však dlouhodobě zůstávaly bez odborné péče a postupně, vlivem lidské činnosti i klimatické změny, podléhaly degradaci.

Projekt **STREAM** vedený brněnskou **Mendelovou univerzitou** přinesl do této země principy udržitelného hospodaření a otevřel nový pohled na význam lesa. V šesti vybraných lokalitách vznikly ukázkové plochy, kde se dnes setkávají děti i dospělí, lidé z praxe i ze škol, a společně se učí, jak s lesy zacházet šetrně a s ohledem na budoucnost. Projekt představil také lesní pedagogiku, která hravou formou probouzí vztah k přírodě.

Do aktivit se zapojily univerzity z Evropy i USA. Spolupráce s mongolskými vládními institucemi navíc zajišťuje, že projekt nezůstane jen krátkodobým experimentem. Zkušenosti, které **STREAM** přinesl, pomáhají proměňovat vztah Mongolska k jeho lesům a otevírají cestu ke zdravější budoucnosti.

Botanika, která baví

Rostliny jsou základem života, ovlivňují klima, vodní cyklus i kvalitu půdy. Ve školní výuce se jim ale často nedostává tolik prostoru, a proto řada lidí dostatečně nezná jejich význam ani je nedokáže správně pojmenovat. Projekt **Education for Plant Literacy**, do kterého se zapojila **Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích**, se to snaží změnit a ukázat, že botanika může být atraktivní a užitečná.

Do projektu se zapojily univerzity a odborníci a odbornice z pěti evropských zemí. Společně připravili nové metodiky a materiály, které propojily teorii s praxí, v laboratoři i přímo v terénu. Účastníci a účastnice si vyzkoušeli pokusy i práci s moderními digitálními přístroji – termovizními kamerami nebo měřiči CO₂.

Výsledkem jsou příručky, videa a sady aktivit v pěti jazycích, které ukazují, že výuka o rostlinách může být zábavná i praktická. Materiály jsou určeny především pro vyučující přírodovědných předmětů na základních i středních školách.

Společně pro stromy

Krajina Jesenicka nese stopy kůrovcové kalamity, sucha i intenzivního turismu. Pět mladých lidí ze skupiny **EraYouth** se proto rozhodlo jednat a uskutečnilo solidární projekt **Společně pro stromy**.

Do aktivit zapojili školy, dětské domovy i veřejnost, aby lidé všech generací společně přispěli k obnově lesa. Účastníci a účastnice nejprve absolvovali workshopy, kde se dozvěděli, proč se naše krajina mění a co ji ohrožuje – od klimatických extrémů po přemnoženou zvěř. Díky těmto znalostem si lépe uvědomili, proč je aktivní péče o krajinu nezbytná a jak mohou sami přispět k její ochraně. Poté přišla praktická část. Během čtyř dnů se podařilo na svahu u Děřichova vysadit 1321 sazenic buků, modřínů a třešní.

Projekt doplnily procházky krajinou, interaktivní hry pro děti i lavička s výhledem na město, která se stala symbolem společné práce. Vznikl tak nejen nový kus lesa, ale také silnější vztah lidí k přírodě i k místu, kde žijí.

Jak Češi a Češky v Banátu uklízeli svůj domov

Stačil jediný den, pár desítek dobrovolníků a dobrovolnic a odhodlání vzít věci do vlastních rukou. Ve Svaté Heleně, jedné z českých vesnic v rumunském Banátu, se konala akce **Uklidíme český Banát**. Během několika hodin zbavila krajinu odpadků a zároveň posílila komunitu, kterou zde před více než dvěma sty lety založili čeští přistěhovalci.

Úklidová akce vedla od západního okraje obce až po údolí Lizabeta, kde čeští osadníci a osadnice kdy si založili první krajaňskou vesnici v regionu. Pětadvacet dobrovolníků a dobrovolnic se vydalo do terénu, aby během jediného dne vrátili krajině čistou podobu a ukázali, že i menší obec dokáže udělat velký krok.

Odpad zakopaný desítky let

Hned na začátku narazili zúčastnění na černou skládku ukrytou pod vrstvou hlíny. Někdo tu kdysi vykopával jámu, navezl směsný odpad – plasty, plechy, sklo, textil i zničené nádobí – a zahrabal ho. Podle stavu předmětů zde vše leželo možná celé dekády. Dobrovolníci a dobrovolnice se rozdělili do dvou skupin. Jedna pokračovala směrem k údolí Lizabeta, druhá

se pustila do náročného čištění skládky. Během jediného dne se jim dohromady podařilo naplnit více než 85 pytlů, což odpovídá asi 1,5 tuny odpadu.

Generace spojené jedním cílem

Do akce se zapojily také děti. Už dříve se při školních aktivitách účastnily menších úklidových procházek a během posledních měsíců samy sesbíraly několik pytlů odpadků podél cest a na stráních. Tentokrát ale pracovaly po boku dospělých. Jejich účast ukázala, že vztah k přírodě se dá budovat už od raného věku a že péče o místo, kde žijeme, je přirozenou součástí péče komunity.

Akce Uklidíme český Banát tak nepřinesla jen čistší okolí obce Svatá Helena. Posílila i sounáležitost místních lidí a ukázala, že i zdánlivě malé kroky mají smysl. **(AV)**

Kolik toho vyhodíme?

2,1 miliardy tun odpadu ročně

Tolik komunálního odpadu vznikne po celém světě. Do roku 2050 může objem vzrůst až na 3,8 miliardy tun.

511 kg na osobu v EU

Průměrný Evropan ročně vytvoří více než půl tuny odpadu, z toho se recykluje 48 %.

560 kg na osobu v Česku

Česko je nad evropským průměrem v produkci odpadu.

Od úzkosti k aktivitě

Proč se učení o klimatu nemá opírat jen o fakta

Text: Adéla Vašíňová

Mluvit o změně klimatu znamená hledat rovnováhu, jak vážná témata otevírat, ale nevzbuzovat přitom kontraproduktivní strach či paniku. Výzkumy ukazují, že samotná fakta o klimatické krizi ke změně chování nestačí – rozhodují také emoce, které v nás tyto informace vzbuzují.

Nedávný průzkum mezi učiteli a učitelkami ze středních škol v Česku ukázal, že to, zda se člověk zachová klimaticky odpovědně, ovlivňuje více proměnných: jaké hodnoty zastává, z jakého je sociálního prostředí a zda má zkušenost, že může něco změnit. Přesto se dnes výuka o klimatu stále nejčastěji opírá hlavně o data, grafy a čísla.

Smysluplné klimatické vzdělávání proto potřebuje posun: od abstraktních informací k blízkým a hmatatelným souvislostem. Pomáhá, když se téma zasadí do místního kontextu. Ten děti navíc často nejlépe poznávají mimo školní lavici. V družinách, skautských oddílech nebo přírodovědných programech se téma kli-

matu přirozeně propojuje s místem, kde žijí, a s tím, co mohou samy ovlivnit. Například děti z dětského domova Ostrov ve Slaném sázely stromy a zakládaly bylinkový záhon u domova seniorů, na základní škole v Borohrádku zase ze starého oblečení vznikaly gumičky a polštáře. Podobně skautské Patronáty nebo oddíl Junior Ranger v Českém Švýcarsku vedou děti k péči o konkrétní část krajiny a k tomu, aby ji poznávaly přímo v terénu.

Osobní zkušenost s pozitivní změnou, i drobnou, posiluje pocit naděje a smyslu. Takové učení nejen rozvíjí kritické myšlení, ale pomáhá překonat ekologickou úzkost tím, že ukazuje, že na našem jednání záleží.

Emoce jsou kompas

Na řadu lidí, včetně dětí, doléhá vědomí, že čelíme zásadním změnám: ztrátě ekosystémů, extrémnímu počasí i hrozbě nejisté budoucnosti. Pocity jako strach, smutek, vztek či vina jsou přirozenou reakcí na situaci, ve které se lidstvo nachází. Psychologové a psycholožky mluví o klimatické či environmentální úzkosti, která může být nepříjemná, ale zároveň má praktický rozměr: upozorňuje nás na nebezpečí a vede k hledání řešení.

Ani ve vzdělávání by tyto emoce neměly být potlačovány. Pokud se ignorují, mohou vést k nečinnosti a pocitu bezmoci. Když se s nimi ale pracuje otevřeně, mohou se stát zdrojem motivace. Sdílení obav ve třídě, pojmenování pocitů nebo reflexe mediálních zpráv pomáhají žákům a žákyním s vědomím, že nejsou sami. Vyučující nemusí vést terapii, ale mohou umožnit, aby se emoce staly součástí učení a impulzem k zamyšlení i aktivitě.

Když se škola věnuje klimatu nejen ve výuce, ale i ve svém přístupu – podporuje spolupráci, respekt a pocit sounáležitosti – vytváří prostředí, které posiluje nejen vztah k přírodě, ale i duševní pohodu dětí i vyučujících. Takové klima, doslova i přeneseně, je základem školy budoucnosti.

Čtyři principy klimatického vzdělávání

1 Budme přesní a kritičtí

Pracujeme s ověřenými informacemi a rozvíjíme mediální gramotnost.

2 Budme blízcí a hmatatelní

Přibližujeme klimatická témata k místnímu prostředí a každodennímu životu.

3 Zahrnujme sociální a emoční složku

Vnímejte své pocity a využívejte je jako zdroj pro učení a spolupráci.

4 Podporujeme aktivní zapojení

Dáváme příležitost podílet se na hledání řešení a učit se skrze vlastní zkušenost.

Zdroj: Doporučení Pracovní skupiny pro klimatické vzdělávání Rady vlády pro udržitelný rozvoj ČR

Příručka pro moderní dobrodruhy

Jak spojit mezinárodní zkušenosti s ohleduplností k planetě? Naše publikace **Jak na cesty eko-logicky: Průvodce udržitelným cestováním nejen za vzděláváním** nabízí inspiraci i praktické tipy pro každého, kdo chce cestovat chytře a s respektem k životnímu prostředí. Ukazuje, že ekologické cestování nemusí znamenat žádné velké kompromisy, spíš promyšlené volby: od způsobu dopravy přes ubytování až po každodenní návyky na cestách. Průvodce zároveň vybízí instituce i jednotlivce, aby principy udržitelnosti přenesli i do plánování zahraničních mobility a vzdělávacích aktivit. Protože poznávat svět jde i bez ničení životního prostředí.

Vzdělávání pro klima

Když jde o budoucnost planety, vzdělávání hraje klíčovou roli. Evropská platforma **Education for Climate** propojuje lidi z oblasti vzdělávání, studující, výzkumné týmy i instituce, které hledají konkrétní cesty k udržitelnějšímu světu. Nabízí přehled aktivit, výukových materiálů i projektů, které pomáhají začlenit klimatická témata do výuky a života škol. Zároveň funguje jako živá komunita – prostor pro sdílení nápadů, hledání partnerství a rozvíjení společných iniciativ napříč Evropou. Najdete tu inspiraci i praktické nástroje, jak proměnit dobré úmysly v reálné kroky. Místo, kde se vzdělávání stává součástí klimatického řešení.

Když spolupráce pomáhá planetě

Publikace **Ekologie in eTwinning** představuje výběr projektů, které se věnují ochraně klimatu a životního prostředí. Ukazuje, že online spolupráce může mít skutečný dopad a že digitální prostor dokáže propojovat školy, nápady i lidi napříč Evropou. Projekty se zaměřují na poznávání přírodních procesů, odpovědnou spotřebu, třídění odpadu či ochranu biodiverzity a vedou žáky i žákyňe k aktivnímu přístupu k planetě. Platforma eTwinning, která evropské školy propojuje, umožňuje vytvářet společné mezinárodní projekty, sdílet nápady a učit se spolu i od sebe navzájem. Díky tomu se vzdělávání mění v prostor pro spolupráci, porozumění a konkrétní činy.

Šít, sdílet, měnit svět

O módě, vzdělávání a malých krocích s velkým dopadem

Text: Pavla Araudo, Kristýna Veitová

Foto: archiv Veroniky Duškové

Influencerka Veronika Dušková známá pod přezdívkou **VEDU Clothing** propojuje svět módy, udržitelnosti a vzdělávání. Na sociálních sítích mluví o šití, odpovědné spotřebě i klimatické spravedlnosti srozumitelně, lidsky a bez nátlaku. V rozhovoru pro Mozaiku prozrazuje, jak (se) učit žít udržitelně a že změna se mnohdy rodí z drobností.

Pamatuješ si moment, kdy sis poprvé uvědomila, že chceš žít a tvořit udržitelně?

K šetrnějšímu životnímu stylu mě vedli rodiče. U nás se opravovalo, kompostovalo a pěstovala zelenina. Ale teprve kolem dvanácti let jsem díky YouTube objevila témata jako život bez odpadu nebo omezení masa a postupně i problematiku fast fashion. Pamatuju si, jak jsem se ptala mamky, proč je oblečení tak levné, když zkrátit sukni u babičky trvalo hodinu. Odpověděla mi, že ho šijí stroje. Až později jsem zjistila, že výroba oblečení není vůbec automatizovaná, jen levná kvůli porušování lidských práv a znečišťování planety. Proto jsem se rozhodla naučit se šít a sdílet svou tvorbu na sociálních sítích, nejprve s cílem vytvářet vlastní slow fashion kousky z upcyklovaných materiálů. Postupně mě ale začalo bavit i natáčení videí a šíření povědomí o udržitelnosti. Dnes je mým cílem ukazovat, že udržitelnost není jen o módě, ale o spravedlivějším přístupu ke světu a k lidem, kteří za naším pohodlím stojí.

Co pro tebe znamená udržitelnost?

Pro mě je to schopnost žít tak, aby naše dnešní činy neomezovaly možnosti budoucích generací žít kvalitní život. Hledání rovnováhy mezi tím, co potřebuji já, a tím, co potřebuje planeta s omezenými zdroji. Udržitelnost se dá aplikovat na všechno, od nákupů po mezilidské vztahy. Je to spíš způsob přemýšlení než soubor zákazů.

Udržitelnost je schopnost žít tak, aby naše dnešní činy neomezovaly možnosti budoucích generací žít kvalitní život.

Tvoje instagramová tvorba má silně vzdělávací přesah – jak na ni podle tebe mladí reagují? Co je dokáže zaujmout?

Každý reaguje na něco jiného. Někoho zaujme video o šití, jiného vysvětlení skleničkového efektu tak, aby mu to konečně dávalo smysl. Kombinuju vzdělávací obsah s osobním, aby se lidé nebáli ptát a vnímat téma jako přirozenou součást života. Snažím se předávat informace srozumitelně, autenticky a s nadějí. Chci být mostem mezi odbornou veřejností a těmi, kteří se o environmentální témata zajímají jen okrajově.

Myslíš, že se dá se udržitelnosti naučit?

Určitě se dá naučit přemýšlet o dopadech svých činů a vidět souvislosti. Škola nám dává fakta a učí kriticky myslet, život přidává zkušenosti. Třeba jak něco opravit, pěstovat nebo jak nakupovat vědomě. Ideální je kombinace obojího, teorie i praxe.

Kdyby sis mohla vymyslet vlastní školní předmět, co by se v něm učilo?

Zavedla bych předmět Svět v souvislostech. Nešlo by jen o fakta, ale o pochopení vztahů mezi nimi – proč ekonomika ovlivňuje klima, jak média formují názory nebo proč mají někteří lidé víc moci než jiní. Hodiny by se zaměřily na témata jako společenské nerovnosti, klimatická spravedlnost, dezinformace a algoritmy sociálních sítí. Cílem by bylo vidět souvislosti, přemýšlet kriticky a chápat svět jako celek, aby se žáci naučili žít udržitelně, spravedlivě a vědomě.

Co by podle tebe mohly školy nebo volnočasové kroužky dělat pro to, aby mladí brali ohleduplnost k planetě jako samozřejmost?

K tomu je důležité vědět proč a jak. Škola nám může dát fakta, pomoci najít vlastní hodnoty a naučit nás kriticky myslet. Mimoškolní aktivity přinášejí zkušenosti – třeba setkávání s inspirativními lidmi, komunitní projekty nebo dobrovolnictví.

Moje základní škola byla Ekoškola. Třídili jsme odpad nebo pak na gymnáziu jsme měli vermikompostéry i swap. Takové drobnosti měly velký dopad: viděla jsem, že šetrnější přístup může být normální součástí každého dne.

Láká tě někdy mezinárodní zkušenost – třeba Erasmus?

Erasmus je skvělá příležitost a jsem ráda, že ji EU zpřístupňuje. Já ale nejsem tak dobrodružný typ (smích). Přesto bych ráda někdy na chvíli bydlela v zahraničí nebo jela někam dobrovolničit a dělat z toho videa. Nejprínosnější je podle mě vylézt z české bubliny a poznat lidi, kteří vidí svět zas trochu jinak.

Když slyšíš „jednotlivec stejně nic nemůže“ – co bys na to odpověděla? Mají podle tebe malé změny smysl?

Malé změny mají obrovský význam. Ukazují poptávku po změně a tlačí politiky k systémovým krokům. Každý může začít tam, kde mu to dává smysl. Někdo omezí maso, jiný nelétá, další učí děti o přírodě nebo vysvětluje témata na sítích. Mně dává smysl mluvit o tom, jak funguje módní průmysl a co může změnit běžný spotřebitel. Není třeba být perfektní, důležité je začít.

Ve škole bych zavedla předmět Svět v souvislostech. Nešlo by jen o fakta, ale o pochopení vztahů mezi nimi – proč ekonomika ovlivňuje klima, jak média formují názory nebo proč mají někteří lidé víc moci než jiní.

Co bys vzkázala těm, kteří chtějí žít udržitelně, ale mají pocit, že nikdy nedělají dost?

Začněte malými kroky a v oblasti, která je vám blízká. Nemusíte být hned perfektní, nenechte se odradit. Kdo má rád vaření,

může zkusit omezit plýtvání jídlem, kdo rád tvoří, může opravovat nebo přeshívat oblečení. Proti pocitu nedělám dost pomáhá komunita, třeba školní ekokroužek nebo parta přátel se stejnými hodnotami. A nezapomeňme, že odpovědnost neleží jen na mladých. Znáám spoustu lidí z generace mých prarodičů, kteří také dělají, co mohou.

Kdybys mohla dát jednu radu školám nebo vyučujícím, jak téma udržitelnosti přirozeně zapojit do výuky, jaká by to byla?

Propojujte environmentální témata s každým předmětem. V matematice lze číst grafy nárůstu CO₂, v dějepise zkoumat vliv průmyslové revoluce na společnost, v občance debatovat o klimatické spravedlnosti. A ve výtvarce tvořit z materiálů, které už existují. Udržitelnost není oddělené téma, je to způsob přemýšlení o světě a o tom, jak v něm chceme žít.

Naše planeta má hranice. Naše spotřeba ne.

Jakou roli podle tebe hrají influenceri a influencerky v šíření společenských témat, jako je klimatická změna nebo odpovědná spotřeba?

Myslím, že velkou. Dlouho chyběl někdo, kdo by dokázal vysvětlit „normálním lidem“ důvody zelených politik srozumitelně a bez přehánění. Influenceri mohou mluvit jazykem své generace a otevřít témata, kterým by se jinak lidé vyhýbali. Mají možnost inspirovat, ale i zodpovědnost za to, co sdílí. Sama se snažím být jedním z těch, kteří svůj vliv využívají zodpovědně. Ne proto, aby lidé měli výčitky, ale aby viděli, že změna je možná.

Kdyby sis mohla vybrat jednu větu, kterou by sis dala na billboard v centru Prahy, aby lidem připomínala udržitelnost, jak by zněla?

Naše planeta má hranice. Naše spotřeba ne.

Veronika Dušková (VEDU Clothing)

Veronika prostřednictvím sociálních sítí, kde ji sleduje přes 52 tisíc lidí, inspirovat k odpovědnější spotřebě a šíří povědomí o dopadech rychlé módy. Učí, jak prodloužit životnost oblečení úpravami a opravami, a sama tvoří originální kousky z upcyklovaných a odpadních materiálů. Vystudovala oděvní design na VOŠ v Brně, přednáší o slow fashion na školách i akcích a vede online kurzy šití. V roce 2025 plánuje otevřít vlastní ateliér s opravovacími dny a komunitními akcemi. Věř, že udržitelnost začíná pochopením souvislostí – a že i malý krok může inspirovat velkou změnu.

Dobrovolnictví, které mění lidi i krajinu

Text: Pavla Araudo

Foto: Hnutí Brontosaurus

Hnutí Brontosaurus už více než půl století propojuje ochranu přírody, osobní rozvoj a mezinárodní spolupráci a ukazuje, že dobrovolnictví může měnit svět. Prostřednictvím projektů v rámci programů Erasmus+ a Evropský sbor solidarity propojuje mladé lidi z různých zemí, kteří chtějí přispět k udržitelnější budoucnosti. Dobrovolníci a dobrovolnice Hnutí Brontosaurus pečují o krajinu, pomáhají komunitám a zároveň zjišťují, že i malé činy mohou mít velký dopad.

Hnutí vzniklo v roce 1974 jako iniciativa mladých lidí, kteří chtěli aktivně chránit přírodu a rozvíjet přátelství, solidaritu i osobní růst. „Od začátku jsme propojovali praktickou pomoc přírodě, zážitky a osobní rozvoj. Naším posláním je inspirovat především mladé lidi, aby se aktivně starali o svět kolem sebe a nacházeli radost v dobrovolnictví a spolupráci,“ vysvětluje Veronika Vlačuhová, koordinátorka mezinárodních aktivit z Hnutí Brontosaurus.

Dnes Hnutí Brontosaurus sdružuje více než 30 základních článků a regionálních center, která pořádají stovky dobrovolnických akcí, táborů či vzdělávacích kurzů. Do aktivit se každoročně zapojuje kolem 6 000 lidí, z toho přibližně 2 000 aktivních dobrovolníků a dobrovolnic z celého Česka i ze zahraničí.

Zahraniční dobrovolnictví má v hnutí dlouhou tradici. Už krátce po roce 1989 se otevřelo mezinárodní spolupráci a dnes je práce se zahraničními účastníky a účast-

nicemi běžnou součástí jejich programů. „Fungujeme v rámci Evropského sboru solidarity, programu Erasmus+ i bilaterálních partnerství. Zahraniční dobrovolníci u nás pomáhají s přímým dobrovolnictvím v přírodě, s výchovnými aktivitami nebo s organizací táborů a komunitních akcí. Na oplátku české dobrovolníky vysíláme do partnerských organizací v Evropě i mimo ni,“ doplňuje koordinátorka mezinárodních aktivit Hnutí.

Projekt, který spojuje

Projekt **Dobrovolnictví v Hnutí Brontosaurus**, podpořený Evropským sborem solidarity, navázal právě na tuto tradici. Jeho cílem bylo propojit ochranu přírody s podporou místních komunit a zapojením mladých lidí z různých kultur, včetně těch, kteří mají omezené příležitosti.

Do projektu se zapojili dlouhodobí dobrovolníci a dobrovolnice z Palestiny, Francie a Česka, kteří pracovali na brněnském ústředí hnutí. Zároveň se uskutečnily tři týmové workcampy po celé republice, do nichž se zapojilo více než 60 mladých lidí z Evropy i Blízkého východu. Společně kosili cenné louky na Volašsku, pomáhali s obnovou historického kostela sv. Jiří v Pelhřimovech, pečovali

o komunitní zahradu v Hodoníně či o lesní plochy v ekocentru Kosenka.

Dobrovolníci a dobrovolnice přispěli nejen ke zlepšení stavu krajiny, ale také k rozvoji mezilidských vztahů. „Místní lidé oceňovali, že někdo přijel z druhého konce Evropy nebo Blízkého východu pomáhat právě jejich krajině. Vznikly přátelské vztahy, které překonaly kulturní i jazykové bariéry,“ dodává koordinátorka Hnutí.

Společně pro přírodu a komunitu

Projekt měl silný ekologický i osobnostní rozměr. Během roku se uskutečnilo několik vzdělávacích aktivit o ekologii a evropském občanství, do nichž se zapojily desítky studujících. Účastníci a účastnice popisovali, že díky projektu získali větší empatii, sebedůvěru i smysl pro zodpovědnost.

„Za největší úspěch považujeme to, že se nám podařilo vytvořit skutečné společenství lidí, které spojuje ochota pomáhat a otevřenost vůči ostatním,“ říká Vlačuhová. „Dobrovolnictví pro nás není jen o práci v přírodě, ale i o budování přátelství, hodnot a porozumění mezi lidmi,“ uzavírá.

Do aktivit Hnutí Brontosaurus se každoročně zapojuje kolem 6 000 lidí.

Do projektu se přidali dlouhodobí dobrovolníci a dobrovolnice z Palestiny, Francie a Česka.

Zahraniční dobrovolnictví má v hnutí dlouhou tradici.

Projekt přispěl nejen ke zlepšení stavu krajiny, ale také k rozvoji mezilidských vztahů.

